

Pravosodna socialna kontrola ali socialna integracijska pomoč

Trenutne naloge neodvisnih nosilcev na področju kazenskega prava predstavljajo vrhovodstvo med inovacijo in represijo.

Če smo ambulantno pomoč kaznovanim desetletja mirno enačili s pomočjo obsojencem, ker skoraj ni bilo drugih pomembnih nosilcev, pa se je slika še zlasti v zadnjih letih bistveno spremenila. Pomoči obsojencem se je pridružila in se tudi izpopolnjevala sodna pomoč. Mladinska sodna pomoč se je v mnogih mladinskih službah razvila v specialno službo. Do odločilne spremembe pa je prišlo, ko so neodvisni nosilci zase odkrili "trg pomoči kaznovanim" in - požgani z zakonskimi odločbami - začeli razvijati najrazličnejše dejavnosti.

V nadaljevanju bomo poskušali predstaviti socialno delo v kazenskopravnem kontekstu in pojasniti, ali in kako prilagoditi pomoč kaznovanim in različnim problemom prestopnikov. Zato bomo natančno predstavili cilje, funkcije in strukturne značilnosti socialnega dela s kaznovanimi.

Za socialne delavce/ke se v tem premišljevanju postavlja naslednje vprašanje: Ali morajo vsi znati vse? Ali se ta čas da zagotoviti vsaj pri Neodvisnih tako opevana celovitost na tem delovnem področju, ali je glede na strukturne danosti zaželjena, glede na funkcionalne danosti in cilje

pa upravičena? Ali pa je morda ravno zaradi tega potrebna specializacija, ki se izraža v določitvi težišča dela in v razdelitvi nalog?

Najprej pa gre za opis pomoči kaznovanim na splošno: njenih ciljev, funkcij, nosilcev in problemov, ki so posledica ustreznih strukturnih značilosti.

Pomoč kaznovanim

V zvezi s kazenskim pravom se je izoblikovala *profesionalno socialnopedagoško delovno področje*, ki pod pojmom *pomoč kaznovanim* zajema vse socialnopedagoške ukrepe in programe pomoči in svetovanja, tudi kontrole in nadzora, ki so kot posledica kaznovanosti na izbiro glede na faze kazenskega postopka.

Socialno delo je postalo trden sestavi del kazenskega prava. Brez njega se skoraj ne bi mogla uresničiti zahteva po humanem in socialnem kazenskem pravu. In vendar ne moremo izhajati iz enakopravnosti v smislu partnerstva. Kazensko pravo potrebuje socialno delo po potrebi za svoje cilje, socialno delo pa je vedno odvisno od odločitev pravosodja.

Zelo slikovito in plastično so nekdaj govorili o "socialnem delu v kleti pravosodja". Ta podo-

ba ne bi mogla bolje zadeti stanja: Socialno delo je pastorek pravosodja, ki ga le-ta po potrebi spusti v višja, svetlejša in zračnejša nadstropja, v bistvu pa ga tam komaj prenaša.

Cilji

Pri določanju ciljev socialnega dela bi ne bilo napačno zadostiti obema stranema, namreč socialni pedagogiki in kazenskemu pravu.

Za pomoč kaznovanim najoprijemljivejša definicija pravi, da je odklonsko vedenje izhodišče za socialno delo in da "vidi njegov cilj v preprečevanju, ustavitvi in zaježitvi osamitvenih procesov, ki izhajajo iz takega vedenja. Kriminal predstavlja vsekakor težjo obliko odklona, na katero se družba odzove tako, da prestopnika osami, v najstrožjem primeru, da mu odvzame prostost in ga zapre v kaznilnico.

Kazensko pravo poskuša s socialnim delom uresničiti cilj individualne preventive. Z vplivanjem na storilca naj bi se le-ta izognil ponovni kaznovanosti. Ta cilj je posebej jasno opisan v Zakonu o izvrševanju kazni, ki pravi: "Med prestajanjem kazni naj se zapornik nauči, da bo v prihodnosti živel družbeno odgovorno brez kaznivih dejanj (cilj prestajanja kazni)."

Podobno velja po čl. 56 d Kazenskega zakonika za pomoč obsojencem s pogojno kaznijo: "Sodišče dodeli obsojencu za celotno ali del obdobja pogojne kazni, če je priporočljivo, svetovalca, ki obsojenca nadzira in vodi in ga s tem odvrča od kaznivih dejanj."

Po tej poti se lahko realizira tudi cilj pozitivne splošne preventive v smislu osvetlitve norm, kajti socialna pedagogika tudi izobražuje.

Funkcije

Pomoč kaznovanim ima tri funkcije, ki so si po učinku sicer zelo podobne, jih pa lahko obravnavamo ločeno:

- sankcija (npr. napotitev na tečaj socialnega treninga, poravnava škode, odreditev pomoči obsojencem s pogojno kaznijo),
- informacijsko delo (npr. poročila mladinskih svetovalcev, sodna pomoč, pomoč obsojencem na pogojno kazen),
- omilitev in socialnopedagoško oblikovanje kazenskopravnih odločitev s sredstvi socialnega dela (npr. preoblikovanje denarne ka-

zni v splošno koristno delo, alternativni programi k preklicu pogojne kazni; socialnopedagoško svetovanje pripornikom/zapornikom).

Prizadeti občutijo funkciji a) in b) praviloma najprej represivno. Pomoči skoraj ne prepoznajo, saj primarno doživijo sankcijo, to je njim namenjeno zlo, in morda šele kasneje spoznajo, da je v njih tudi prednost in konkretna življenjska pomoč. Le funkcijo c) takoj doživijo kot socialno, razbremenitveno pomoč.

Nosilci pomoči

Razlikovati je treba med *pravosodno* in *neodvisno*, to je nepravosodno pomočjo.

V pravosodno pomoč spada:

- socialno delo med prestajanjem kazni
- socialne pravosodne službe (pomoč obsojencem na pogojno kazen, nadzor nad odpuščenimi, sodna pomoč).

V neodvisno pomoč spadajo:

- javni nosilci krajevne in nadkrajevne mladinske pomoči in socialna pomoč,
- neodvisni nosilci socialnega skrbstva, društva, združenja, podporne organizacije, iniciative občanov.

Vmesni položaj zavzema mladinska sodna pomoč, ki je sicer del uprave za mladinsko pomoč, njene oblike dela pa so v glavnem pravosodne, zaradi česar jo bomo uvrstili na področje pravosodnega socialnega dela. V tej zvezi pa ostaja neupoštevan prenos mladinske sodne pomoči na neodvisne nosilce, kot je to običajno v nekaterih zveznih deželah.

Pravosodna pomoč se praviloma odvija znotraj pravosodja. Je del pravosodja. Zaradi tega prav tako ostaja neupoštevano dejstvo, da sta v mestnih državah ločeni pomoč za mlade s pogojno kaznijo in pomoč za odrasle s pogojno kaznijo in da tam delno prehaja v roke nosilcev mladinske in socialne pomoči.

Ko v nadaljevanju govorimo o Neodvisni pomoči kaznovanim, s tem v prvi vrsti mislimo neodvisne nosilce, ki nudijo bodisi poseben program pomoči kaznovanim bodisi splošen in zatorej tudi splošno dostopen program socialne pomoči. Primarno so nosilci svetovanja in osebnega skrbstva v posamičnem primeru, medtem ko se dejavnost javnih nosilcev Neodvisne pomoči kaznovanim v veliki meri omejuje na zagotavljanje pomoči v denarju in stvareh.

Strukturni problemi

Strukturni problem posebne vrste je dejstvo, da ne obstaja pravno enoten sistem pomoči kaznovanim. Pravno podlago je na eni strani moč najti v materialnem in procesnem kazenskem pravu, po drugi strani v pravici do prejemanja socialne pomoči. Pojavljajo se pojmi kot: mladinska sodna pomoč, pomoč obsojencu s pogojno kaznijo, sodna pomoč, socialna pomoč med prestajanjem kazni, razbremenitvena pomoč, pomoč za premagovanje posebnih socialnih težav, tečaj socialnega treninga, socialno skupinsko delo, skrbstvo, sprava med storilcem in žrtvijo, itd. Tipično je, da se nikjer ne pojavi pojem *pomoč kaznovanim*. S pravnega vidika pomoč kaznovanim torej sploh ne obstaja, čeprav se je pojem udomačil v socialnopedagoški strokovni terminologiji.

Spoprijeti se velja še z dvema osnovnima strukturnima značilnostima socialnega dela, namreč z njunimi izvirnimi delovnimi področji, to je skrb za mladino, socialna pomoč in zdravstveno varstvo, in z dualizmom med pravosodno in neodvisno pomočjo, pa tudi s problemi, ki se tu pojavljajo.

Delovna področja

Socialno delo se na splošno odvija na njegovih klasičnih delovnih področjih:

- skrb za mladino,
- socialna pomoč,
- zdravstveno varstvo.

Pomoč kaznovanim ni samostojen sistem socialnega dela v smislu teh klasičnih delovnih področji. Prej jo gre razumeti kot podsistem znotraj teh področji, ki pa vsebuje deleže vseh treh.

Praviloma se javni in neodvisni nosilci socialnega dela brez težav uvrščajo na ta klasična delovna področja. Glede pravosodne pomoči pa je to težje, kajti ta ostaja z izjemo mladinske sodne pomoči v pravosodju, ki ga običajno ne prištevamo k izvirnim nosilcem socialnega dela.

Dualizem med pravosodno in neodvisno pomočjo

V nadaljevanju bomo poskušali odgovoriti na vprašanje, kakšen pomen gre pripisati dvotirnosti pomoči kaznovanim. V čem se razlikujeta pravo-

sodna in neodvisna pomoč? Ali imata obe obliki pomoči svoj profil? Če na to vprašanje odgovorimo nikalno, bi se pravzaprav mirno lahko odrekli eni v korist druge. Spričo principa subsidiarnosti bi bila pravosodna pomoč kot državni ukrep verjetno žrtvovana. Če pa na vprašanje odgovorimo pritrdilno, se moramo spet vprašati, kje so razlike in kakšen je tipičen profil obeh oblik pomoči. In če so posebnosti: Kje so težišča dela in kje se naloge delijo? Ali lahko različne programe tako uskladimo, da se bo iz njih razvil sistem dopolnjujoče se pomoči?

Ta vprašanja nas pripeljejo do kratkega opisa klientov in nalog socialnega dela s kaznovanimi. Nadalje bomo razmišljali, kako ob teh nalogah, opisanih funkcijah in strukturah realizirati pomoč glede na potrebe in kako jo oblikovati.

Naloge

V veliki večini primerov so klienti določeni s tem, da živijo v brezupnih psihosocialnih pogojih: čustvena labilnost, nevarnost zasvojitve z mamili oz. zasvojenost, osamljenost, občutek lastne nemoči so primeri nekaterih psihičnih primanjkljajev, življenje brez dela in stanovanja, obubožanje, zadolženost so primeri socialne stiske. Sliko odklonov zaokrožuje pogosta kaznovanost. Pri tem ne gre za posamične probleme, temveč vseskozi za večplastno problematiko, za kar je potrebna socialnopedagoška intervencija.

Ob takem ozadju je možno operacionalizirati kazenskopravni cilj individualne preventive in socialnopedagoški cilj preprečevanja, ustavitve in zaježitve osamitvenih procesov z:

- izboljšanjem življenjskih razmer kaznovanih in
- z vplivanjem na celotni kazenski postopek, da bi se izognili sodstvu, najmanj pa, da bi se izognili ukrepom, ki omejujejo svobodo, oz. jih skrajšali.

Z izboljšanjem slabih življenjskih razmer, najsi bodo individualne narave ali iz ožjega oz. širšega socialnega okolja, lahko odkrijemo in obdelamo dejavnike, ki vodijo v kriminal. Izboljšanje življenjskih razmer pomeni tudi vedno korak v socialno integracijo, kar zmanjšuje nevarnost kriminalnih dejanj.

Da bi preprečili osamitev, še zlasti z odvzemanjem prostosti, je treba vplivati na vse faze kazenskega postopka, saj le tako lahko ponudimo alternative priporu in zaporu.

Pravosodna in nepravosodna pomoč

Na podlagi pravkar predstavljene kompleksne problematike kaznovanih in nalog, ki iz tega izhajajo, je pametno, da si različni nosilci *razdelijo delo in določijo težišče dela*. Možno je, da bo nujna tako *pravosodna* kot tudi *nepravosodna* socialnopedagoška pomoč.

Pod nepravosodno pomočjo razumemo ukrepe za izboljšanje življenjskih razmer. Ti so na primer:

- na področju eksistenčne preskrbe: zagotovitev stanovanja in oskrbe v (delno) stacionarnih ustanovah, kot so domovi, stanovanjske skupnosti itd.;
- na področju izobraževanja in dela: skrb za šolanje in poklic, integracijo, možnosti za delo in zaposlitev;
- na področju svetovanja/terapije: ambulantna in (delno) stacionarna pomoč za pridobitev in zagotovitev prihodka in stanovanja, pomoč pri zadolženosti, zasvojenosti, problemih s partnerjem in drugih psihosocialnih problemih.

To pomoč gre vsekakor prišteti v splošni program skrbi za mlade, socialne pomoči in zdravstvenega skrbstva. Večinoma gre tu za pravico po ustreznih zakonih o socialnih dajatvah. Še zlasti neodvisni nosilci nudijo to nepravosodno pomoč. Za nepravosodno velja zato, ker ima pravico do nje vsak, tudi če ne zagreši kaznivega dejanja. Ker se ti ukrepi uporabljajo v veliki meri za individualne potrebe, si jih zamišljamo le kot zelo nebirokratske in nadvse fleksibilne. V tem pogledu so pravosodni, torej javni nosilci s svojimi birokratskimi omejitvami za to izrecno neprimereni. Razen tega imajo naslovniki raje "neuradnost".

Pod pravosodno pomočjo razumemo tisto socialnopedagoško intervencijo, ki neposredno vpliva na kazenski postopek. Pri tem gre še zlasti za:

- izogibanje pravosodnim postopkom in
- izogibanje sankcijam z odvzgom prostosti oz. njihovo skrajšanje.

Za realizacijo te pomoči v najožji naslonitvi na kazenski postopek se zdi najprimernejša pra-

Če se nosilci pomoči kaznovanim nočejo ovirati med sabo, morajo preiti od tekmovanja k sodelovanju.

vosodna pomoč, saj je del pravosodja (razen mladinske sodne pomoči) in je že po zakonu vključena v kazenski postopek, zato jo gotovo raje sprejemajo na sodiščih in tožilstvih.

Da bi se izognili stigmatizaciji, olajšali dostop in povečali sprejemljivost pri prejemnikih pomoči, bi morali neodvisni nosilci ponuditi tako pomoč, do katere nimajo pravice le tisti, ki so zagrešili kaznivo dejanje. Morali bi se oddaljiti od represivnega kazenskega pravosodja, kar pomeni tudi odrekanje posredovanja informacij sodstvu, ki je stvar pravosodnega socialnega dela. Odreči bi se morali "posebnim prireditvam za kaznovane" v prid splošnemu programu, ki ga lahko izkoristijo kaznovani in nekaznovani. Merilo za izkoriščanje ponudbe neodvisnih nosilcev naj ne bo kaznovanost, temveč odpravljanje psihosocialnih pomanjkljivosti. To pomeni, da se ta pomoč, kot kažejo naslednji primeri, lahko vključi v splošno paleto skrbi za mlade, socialne pomoči in zdravstvenega skrbstva:

- udeležba na tečaju socialnega treninga:

Možna je - to se pogosto dogaja - "posebna prireditev" za kaznovane mladostnike in mlajše polnoletnike, kjer se takorekoč srečujejo "znanci s sodišč". Možno pa je tudi, in ta varianta zasluži vso prednost, da se sankcija realizira kot takojmenovano socialno skupinsko delo v okviru splošnega programa pomoči mladim, kjer sodelujejo kaznovani in nekaznovani mladostniki in mlajši polnoletniki. Vsebinsko skupinskega dela oblikujejo vsi ogroženi mladostniki, ne glede na to, ali so kaznovani ali ne.

- stacionarna pomoč odpuščenim iz zavora

se zagotavlja v ti. prehodnih domovih za te ljudi. Kaj pa govori zoper te domove, ki so odprti brezdomcem, klatežem in drugim ogroženim, kaznovanim ali nekaznovanim, odpuščenim iz zavora ali neodpuščenim? Socialno pomoč potrebujejo, ker so brez strehe nad glavo, ne pa zaradi kaznovanosti.

Na področju zdravstvenega skrbstva že zdavnaj ni več "posebnih prireditev". Kaznovanost ne igra vloge pri preprečevanju, pomoči in zdravljenju s sredstvi socialnega dela v posvetovalnicah, na klinikah in v rehabilitacijskih centrih. Tu se posvečajo

fizičnim in psihičnim pomanjkljivostim. Kriminaliteta se obravnava kot sekundarni fenomen. Seveda so tudi na področju svetovanja in terapije ilegalnih uživalcev drog te "posebne prireditve". To pa ne toliko zaradi tega, ker bi poudarjali problem kriminalitete, temveč bolj zaradi kazensko-pravne in družbene kriminalizacije zasvojenцев.

Tudi za pravosodne socialne službe z mladinsko sodno pomočjo kot nosilce pravosodne pomoči velja zapoved, da je treba odpravljati zaznamovanost. Zato morajo čimprej zamenjati pravosodne institucije, kamor sami spadajo. Iz tega razloga zanje praviloma ne pridejo v poštev dolgoročni programi za izboljšanje življenjskih razmer. Lastne programe naj z vidika subsidiarnosti pripravijo le tam, kjer ni ali ni dovolj nosilce vredne pomoči; taki programi so npr. svetovanje dolžnikom, stanovanjski in delovni projekti. Pravosodna pomoč ima funkcijo moderacije in motivacije, to je vključevanja in spremljanja svojih klientov v redne sisteme socialnega skrbstva.

Konkretno oblikovanje pravosodne pomoči v najtesnejšem sodelovanju v kazenskem postopku pomeni za:

- sodno pomoč,

da se mora močneje kot doslej vključevati v predpostopek z zgodnjo pomočjo; pomočjo za odločitve o zaporu oz. s pomočjo za skrajšanje zaporne kazni. Njeno poročanje v glavnem postopku za pojasnitev psihosocialnega ozadja, osebe obtoženca in kaznivega dejanja, povezano s priporočilom sankcij, bi moralo biti nujno pri nekaterih skupinah storilcev in deliktov. Posebno pozornost bi morala posvečati ukrepom za izognitev nadomestni zaporni kazni zaradi neplačane denarne kazni, npr. s preoblikovanjem v splošno koristno delo. Ob takem ozadju so zakonske določbe o sodni pomoči popolnoma nezadostne in zahtevajo dodatno in konkretnjšo kodifikacijo. Isto velja za njen procesnopravni položaj;

- pomoč obsojencem na pogojno kazen,

da se čuti pristojno za vse, kar kliente kot osumljence, obtožence in obsojence povezuje s kazenskim pravosodjem, če so zaradi tega potrebni ambulantni socialnopedagoški ukrepi. S

Neodvisni nosilci bi se morali oddaljiti od represivnega kazenskega pravosodja, kar pomeni tudi odrekanje posredovanja informacij pravosodju.

tem se izognemo dvojnemu skrbstvu vsaj s sodno pomočjo za odrasle. V mladinskem kazenskem postopku je to dvojno skrbstvo žal zakonsko predpisano in zato neizogibno. Pomembna je tudi pomoč za izognitev preklicev pogojne kazni in vplivanje na kratke pogojne in nadzorovane kazni. Tako kot pri sodni pomoči je treba zakonsko urediti položaj svetovalca

za obsojence v preiskovalnem postopku oz. izvršilnem postopku;

- nadzor odpuščenih kaznjencev,

da se čimprej ukine! Niso se izpolnila pričakovanja iz leta 1975, ko je bil vpeljan institut nadzorstva. Tako bi morali nadzorstvo po prestani kazni v celoti ukiniti. Zamenjala naj bi ga pomoč odpuščenim, ki bi jo uveljavljali prostovoljno. V vseh drugih primerih nadzorstva bi nujno skrbstvo in kontrolo realizirali tudi in samo s pomočjo za kaznovane na pogojno kazen;

- socialno delo med prestajanjem kazni,

da skuša uresničiti načela prilagoditve, preprečevanja škode in integracije, in z usmerjenim programom, npr. s šolanjem in poklicnim izobraževanjem, ustvariti pogoje za čimprejšnjo odpustitev. Zaradi nujnega intenzivnega sodelovanja s partnerji, ki ne sodelujejo pri izvršbi, je potrebna močna orientacija navzven. Socialno delo med prestajanjem kazni se zaradi tradicionalno močne orientacije izvršbe navznoter ne bi smelo pustiti zapeljati, da bi izvajalo lastne socialnopedagoške ukrepe, temveč bi moralo vplivati na to, da bi zaporniki uveljavljali ustrezne oblike pomoči izven kaznilnice ali da bi nosilci take pomoči vplivali na samo izvrševanje kazni. Bolj ko se bodo kaznovani v okviru odprtega izvrševanja kazni, ki naj bi bilo regularno izvrševanje, obračali navzven, bolj bo socialno delo vsrkalo v ta proces;

- mladinsko sodno pomoč,

da na podlagi socioloških in kriminoloških spoznanj o poteku in pojavnih oblikah prestopništva sodeluje pri nujnem zmanjševanju kriminalizacije in dramatizacije. Mladinska sodna pomoč bi morala biti tačas gonilna sila vseobsegajočih novih ambulantnih ukrepov. Najti in podpreti bo

Razmejitev pravosodnih socialnih služb in neodvisne pomoči kaznovanim

PRAVOSODNE SOCIALNE SLUŽBE	NEODVISNA POMOČ KAZNOVANIM
državno reševanje konfliktov	družbeno reševanje konfliktov
namen kaznovanja: specialna preventiva, splošna preventiva	ni usmerjena v namen kaznovanja
pravosodna socialna kontrola z dvojnim mandatom: za pravosodje in tudi za pogojno izpuščenega	program socialne pomoči z enostavnim mandatom: za pogojno izpuščenega in družinske člane
posveča se zgolj storilcu kazenskega dejanja	posveča se posameznemu primeru, tudi članom in družini
prisilno nadzorstvo	prostovoljnost
pravosodni postopek	postopek ni predpisan
kontrola, poizvedovanje in obvezno poročanje	kontrole, poizvedovanja in obveznega poročanja ni
časovno omejene	neomejena
stroške nosi pravosodje	stroški se poravnajo s: - sredstvi lokalnih in nadlokalnih nosilcev - prispevki - globami - lastnimi sredstvi
nosilec: pravosodje	nosilec: javni in privatni nosilci pomoči kaznovanim

treba primerne nosilce, da bo kazen z odvzgom prostosti za mladoletnike in mlajše polnoletnike prišla iz rabe. Ker je mladinska sodna pomoč del mladinske pomoči, se ponuja ugodna priložnost za oblikovanje ustreznega programa.

Posebni primer "TOA"

(TOA = *Täter-Opfer-Angleich* = sprava med storilcem in žrtvijo, op. prev.)

Tu gre za razčiščevanje s kaznivim dejanjem nastalega privatnega konflikta med storilcem in žrtvijo, zaradi katerega je kazenskopravna intervencija odveč. Sprava je lahko materialna ali nematerialna.

Tako kot storilec je tudi žrtev predmet socialnopedagoških prizadevanj. Sprave med storilcem in žrtvijo običajno ne uvrščamo na ustaljena po-

dročja socialnega dela. Interes kazenskega pravosodja, da pride do sprave, ni le povod, temveč stalna želja postopka TOA. Pa vendar se za socialnim odpravljanjem konflikta in posredovanjem doživetij s soočenjem tako za storilca kot tudi za žrtev skrivajo socialnopedagoški cilji.

Veliko razlogov govori torej v prid vključitvi tega postopka v pravosodno in tudi v neodvisno pomoč kaznovanim. Za vključitev v prvo govori dejstvo, da TOA ne prištevamo na nobeno klasično področje socialnega dela in da že po bistvu vsebuje močno civilnopravno komponento. Ker pa se poleg (materialne) poravnave škode z odpravljanjem konflikta in posredovanjem doživetij za storilca in žrtev uresničujejo tudi socialnopedagoški cilji, je povsem smiselna tudi priključitev neodvisnemu nosilcu. Slednjemu v prid govori tudi naslednje: pravosodno socialno delo se izrazito posveča storilcu. Zaradi tega se utegne v žrtvah

pojavitvi strah pred pristranskostjo. Nedvisni nosilci, še zlasti tisti s splošnim programom, so v tem pogledu neobremenjeni in zato tudi bolj sprejemljivi, še zlasti zato, ker že sui generis operirajo izven pravosodja.

Vzpostavitev mreže in koordinacija

Kot smo že opisali, imamo vseskozi opravka z večplastno problematiko, ki v posameznem primeru terja tako nepravosodno kot tudi pravosodno pomoč. Pomislimo na odraščajočega storilca kaznivega dejanja, ki mu grozi preiskovalni zapor, ker nima stalnega bivališča. Njegova namestitev v mladinski dom po eni strani zadosti osnovnim potrebam pomoči in skrbstva, po drugi strani pa utegne pozitivno vplivati na nadaljnji potek kazenskega postopka.

Pravosodna in nepravosodna pomoč morata biti usklajeni tako, da nastane enotna mreža organizirane pomoči. Poudariti velja, da gre za *vzpostavitev mreže*, nikakor pa ne za poenotenje. Poenotenje ni možno že zato, ker neodvisni nosilci v to sploh ne bi privolili.

Pravosodna pomoč si je v zadnjem času že večkrat prizadevala, da bi ustvarila "enotno pravosodno socialno službo". Takšna prizadevanja pa so pomoči kaznovanim prej v škodo kot v korist. Razvijejo se ogromni aparati, ki jih je moč obvladovati le z močno birokracijo in hierarhijo. Zaradi neizogibnih trenj se poslabša kakovost dela. Najuspešnejše so še vedno majhne in samostojne organizacijske oblike, v katere s čimmanj posega od zunaj. V tem pogledu gre lahko le za prizadevanje, da nosilci pravosodne pomoči med sabo in z nosilci neodvisne pomoči ponudijo usklajen in prepusten program pomoči.

Kooperacije in komunikacije ne gre prepuščati slučaju. Potrebni so jasni dogovori in izvajanje sprejetega. Ker to ne gre samo od sebe, je treba ustanoviti regionalna koordinacijska telesa. Tukaj ne bomo govorili o organizaciji takih teles. Poudarimo naj le, da so v njih praktiki paritetno zastopani in da v njih sodelujejo vsi nosilci pomoči kaznovanim. Ta telesa bi morala biti neke vrste svetovalnice, ki bi posredovale informacije npr. o stanovanjskih projektih, analizirale nujnost

ukrepov, dajale pobudo zanje in se tako vključevale v lokalno socialno politiko. Nadalje naj bi prek teh teles vzpostavili mrežo na drugih socialnih področjih, npr. stanovanjskem, oblikovanju prostega časa, dela tujcev itd.

Sklep

Ko se na zapletenem področju socialnega dela v kazenskopravnem kontekstu delijo naloge in določajo težišča dela, lahko vsak nosilec pomoči kaznovanim, glede na svojo strukturo in pristojnost, učinkovito opravlja določene naloge. Ta zapletenost ni le posledica najrazličnejših problemov klientele, na katere je treba primerno odreagirati, temveč tudi dejstva, da se je treba ukvarjati s "pravosodnim aparatom". Tako razumljena pomoč, ki si določa težišča dela glede na strokovno in resorsko pristojnost, ne bi zašla v medsebojno konkurenco, ki se že marsikje opaža, temveč se učinkovito dopolnjuje. Pomembno je le, da vsak nosilec jasno določi svojo pristojnost. Samo jasnost omogoča sodelovanje, ki je toliko bolj neobremenjeno, toliko bolj svobodno, kolikor manj se sodelujoči bojijo posegov v svojo pristojnost.

Sedanji trenutek zahteva določitev težišča dela in razdelitev nalog, kajti - da se vrnemo na vprašanje, postavljeno na začetku: "Ne znamo vsi vsega!" Če se nosilci pomoči kaznovanim nočejo ovirati med sabo, morajo preiti od tekmovanja k sodelovanju. Socialno in socialnopedagoško delo v kazenskem pravosodju in njegovem okolju je tako raznoliko, da imajo vsi nosilci na različnih področjih več kot dovolj dela.

Prevedel Darko Čuden

Ulrich Lange, svetovalec za kaznovane v Neumünstru.

Prevod teksta "Justizförmige Sozialkontrolle oder soziale Integrationshilfe", *Neue Kriminalpolitik - Forum für Praxis, Politik und Wissenschaft*, let. 4, št. 4, 1992, str. 28-33.